

भुट्टा अभिव्यक्ति निवारणका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको विधेयक, २०७३

प्रस्तावना: न्यायिक कारवाहीमा भुट्टा अभिव्यक्ति दिने वा भुट्टा विवरण पेश गर्ने र शपथको उल्लंघन गर्ने कार्यलाई निवारण गर्ने सम्बन्धमा कानूनी व्यवस्था गर्न वाञ्छनीय भएकोले,

नेपालको संविधानको धारा २९६ को उपधारा (१) बमोजिमको व्यवस्थापिका-संसदले यो ऐन बनाएको छ ।

परिच्छेद १

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ: (१) यस ऐनको नाम “भुट्टा अभिव्यक्ति निवारण ऐन, २०७३” रहेको छ ।

(२) यो ऐन तुरुन्त प्रारम्भ हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा, -

(क) “अदालत” भन्नाले सर्वोच्च अदालत, उच्च अदालत वा जिल्ला अदालत सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले कानून बमोजिम कुनै खास किसिमका मुद्दाको कारवाही र किनारा गर्न अधिकार प्राप्त अन्य अदालत, न्यायिक निकाय वा अधिकारी समेतलाई जनाउँछ ।

(ख) “भुट्टा अभिव्यक्ति” भन्नाले न्यायिक कारवाहीका सिलसिलामा सत्य कुरा व्यक्त गर्न शपथ लिएको कुनै व्यक्तिले भए गरेको सत्यतथ्य कुरा लुकाउने वा वास्तविक कुरामा परिवर्तन गर्ने वा नभए वा नगरेको कुनै अभिव्यक्ति, लिखत, विवरण वा प्रतिवेदन दिने काम सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले न्यायिक कारवाहीलाई विचलित गर्ने उद्देश्यले त्यस्तो कारवाहीका सिलसिलामा यस ऐन बमोजिम भुट्टा विवरण, लिखत, अभिव्यक्ति वा प्रतिवेदन दिने काम समेतलाई जनाउनेछ ।

- (ग) “न्यायिक कारवाही” भन्नाले कुनै अदालतमा विचाराधीन रहेको मुद्दाको सिलसिलामा कुनै व्यक्तिको बयान लिने वा वकपत्र गराउने, म्याद तामेल गर्ने, प्रमाण भिकाउने वा प्रमाण ग्रहण वा परीक्षण गर्ने कारवाही समेत सम्भन्नु पर्छ ।
- (घ) “मुद्दा” भन्नाले अदालतमा दायर भएको मुद्दा सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले उजूरी वा निवेदन बमोजिमको कारवाही समेतलाई जनाउनेछ ।
- (ङ) “शपथ” भन्नाले न्यायिक कारवाहीका सिलसिलामा साँचो कुरा मात्र व्यक्त गर्नु भनी लिखित रूपमा गरेको प्रतिज्ञा सम्भन्नु पर्छ र सो शब्दले कुनै व्यक्तिले सार्वजनिक पद धारण गर्नुअघि लिएको शपथ समेतलाई जनाउनेछ ।

परिच्छेद २

न्यायिक कारवाहीसँग सम्बन्धित भ्रष्टा अभिव्यक्ति सम्बन्धी कसूर

३. भ्रष्टा अभिव्यक्ति दिन नहुने: (१) कसैले पनि न्यायिक कारवाहीको सिलसिलामा कुनै कुरा भ्रष्टा हो भन्ने जानकारी हुँदा हुँदै वा जानकारी हुनुपर्ने मनासिब कारण हुँदा हुँदै भ्रष्टा अभिव्यक्ति दिनु हुँदैन ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कसूर गरेकोमा तीन वर्षसम्म कैद वा तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ ।
४. भ्रष्टा अभिव्यक्ति दिन लगाउन नहुने: (१) कसैले न्यायिक कारवाहीका सिलसिलामा कुनै कुरा भ्रष्टा हो भन्ने जानकारी हुँदा हुँदै वा जानकारी हुनुपर्ने मनासिब कारण हुँदा हुँदै कुनै व्यक्तिलाई भ्रष्टा अभिव्यक्ति दिन लगाउन वा भ्रष्टा अभिव्यक्ति दिने कार्यमा प्रयोग गर्न वा गराउन हुँदैन ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिमको कसूर गरेकोमा तीन वर्षसम्म कैद वा तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ ।

५. भुट्टा उजूरी दिन नहुने : (१) कसैलाई क्षति पुऱ्याउने वा हैरान पार्ने वा न्यायिक कारवाहीमा विचलित गर्ने नियतले कसैले पनि कुनै अदालतमा भुट्टा कुराको दावी लिई वा अभियोग लगाई कुनै व्यक्तिका विरुद्ध उजूरी वा सूचना दिनु हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कसूर गर्ने व्यक्तिलाई जुन कसूरको सम्बन्धमा भुट्टा अभियोग लगाएको हो त्यस्तो कसूरमा हुन सक्ने सजायको आधासम्म सजाय हुनेछ ।

तर नेपाल सरकारवादी हुने फौजदारी मुद्दाको हकमा यो व्यवस्था लागू हुने छैन ।

(३) कसैले कुनै कसूरको अनुसन्धान वा अभियोजन गर्ने अधिकारी वा निकायमा गलत वा भ्रमपूर्ण जानकारी दिनु हुँदैन ।

(४) उपदफा (३) बमोजिमको कसूर गर्ने व्यक्तिलाई अनुसन्धान वा अभियोजन गर्ने अधिकारी वा निकायले तीस हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना गर्न सक्नेछ ।

तर त्यस्तो सजाय गर्नु अघि त्यस्तो व्यक्तिले भविष्यमा त्यस्तो कसूर नगर्ने प्रतिबद्धता व्यक्त गरी क्षमा याचना गरेमा र त्यस्तो क्षमा याचना सन्तोषजनक देखिएमा निजलाई त्यस्तो अधिकारी वा निकायले सजाय नगर्न वा सजायमा थपघट गर्न सक्नेछ ।

(५) उपदफा (१) वा (३) बमोजिमको कसूरबाट पीडित व्यक्तिलाई कुनै किसिमको हानि, नोक्सानी पुगेको रहेछ भने निजलाई सो बापत कसूरदारबाट मनासिव क्षतिपूर्ति भराई दिनु पर्नेछ ।

६. भुट्टा बयान दिन वा वकपत्र गर्न नहुने: (१) कुनै न्यायिक कारवाहीको सिलसिलामा कसैले सत्य कुरा व्यक्त गर्ने शपथ लिई त्यस्तो कारवाहीसँग सम्बन्धित सत्य तथ्य कुरा जानी जानी लुकाई वा छिपाई भुट्टा बयान दिन वा वकपत्र गर्नु हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम भुट्टा बयान दिएमा वा वकपत्र गरेमा एक वर्षसम्म कैद वा दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ ।

(३) उपदफा (१) बमोजिमको बयान वा वकपत्रलाई प्रमाणको रुपमा ग्रहण गरी निर्णय भइसकेको रहेछ भने त्यस हदसम्म त्यस्तो निर्णय बदर गर्नुपर्नेछ ।

७. **भुट्टा अनुवाद गर्न नहुने:** (१) कसैले अदालतको अनुमति लिई कुनै न्यायिक कारवाहीमा प्रयोग हुने कुनै लिखतको अनुवाद गर्दा वा न्यायिक कारवाहीमा दोभाषेको हैसियतमा काम गर्दा भुट्टा वा गलत अर्थ दिने गरी वा भुट्टा वा गलत तरिकाले अनुवाद गर्नु हुदैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम अनुवाद गरेमा एक वर्षसम्म कैद वा दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ ।

८. **भुट्टा प्रमाण बनाई पेश गर्न नहुने :** (१) कसैले न्यायिक कारवाहीको सिलसिलामा प्रमाणको रुपमा प्रयोग गर्ने वा गराउने नियतले कुनै भुट्टा प्रमाण, लिखत वा विद्युतीय अभिलेख बनाई पेश गर्नु हुदैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम भुट्टा प्रमाण बनाई पेश गरेकोमा त्यस्तो प्रमाणको आधारमा निर्णय नहुदै जानकारीमा आएमा त्यस्तो प्रमाण रद्द गरी निजलाई छ महिनासम्म कैद वा पाँच हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि जुन कसूरको न्यायिक कारवाहीको सम्बन्धमा त्यस्तो प्रमाण पेश भएको हो त्यस्तो कसूरमा हुन सक्ने अधिकतम सजाय भन्दा बढी हुने गरी यस दफा बमोजिम सजाय गर्न सकिने छैन ।

९. **अनधिकृत रुपमा म्याद बुझ्न नहुने :** (१) कुनै न्यायिक कारवाहीको सिलसिलामा कुनै व्यक्तिका नाममा तामेल गर्न ल्याएको म्याद वा सूचना आफ्नो नामको नभएको वा आफूलाई बुझिलिन अख्तियारी नभएको थाहा हुँदा हुँदै गलत वा भुट्टा तरिकाले अन्य कसैले बुझिलिन हुदैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम म्याद वा सूचना आफ्नो हो भनी बुझिलिने वा अख्तियारी नभएको व्यक्तिलाई एक वर्षसम्म कैद वा दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि कानून बमोजिम म्याद तामेल गर्ने कर्मचारी वा तामेल गराउनु पर्ने कर्तव्य भएको व्यक्तिले भ्रुष्ट वा गलत तरिकाले म्याद वा सूचना बुझाएको वा तामेल गरेको रहेछ भने निज उपर विभागीय कारबाही र सजाय हुनेछ ।

(४) यस दफामा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि भ्रुष्ट वा गलत तरिकाबाट म्याद वा सूचना तामेल गरे वा गराएको कारणबाट सम्बन्धित व्यक्तिको प्रचलित कानून बमोजिम उपचार पाउने अधिकारलाई प्रतिकूल असर पर्ने छैन ।

१०. विशेषज्ञले भ्रुष्टा प्रतिवेदन दिन नहुने: (१) न्यायिक कारबाहीको सिलसिलामा प्रयोगशाला परीक्षण (प्याथोलोजिकल टेष्ट) गर्न वा अन्य कुनै विषयको परीक्षण वा अनुसन्धान गर्ने विशेषज्ञ वा इजाजतपत्र प्राप्त व्यक्तिले त्यसरी परीक्षण वा अनुसन्धान गर्दा प्राप्त नतिजा (फाईन्डिङ्ग) को प्रतिकूल हुने गरी भ्रुष्टा वा गलत प्रतिवेदन दिन वा परीक्षण वा अनुसन्धानबाट प्राप्त तथ्य भन्दा फरक तथ्य उल्लेख गरी प्रतिवेदन दिन हुँदैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम भ्रुष्टा प्रतिवेदन दिएमा निजलाई एक वर्षसम्म कैद वा दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ ।

(३) उपदफा (२) मा जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि उपदफा (१) बमोजिम दिएको प्रतिवेदन बमोजिम कसैलाई औषधि सिफारिस गरी सेवन गर्दा, चिरफार गर्दा वा उपचार गर्दा कसैको ज्यान मरेमा वा अङ्गभङ्ग भएमा त्यस्तो प्रतिवेदन दिने व्यक्तिलाई प्रचलित कानून बमोजिम हुने कारबाही र सजायलाई यस ऐनको व्यवस्थाले प्रतिकूल असर पारेको मानिने छैन ।

परिच्छेद ३

शपथ प्रतिकूलका भ्रुष्टा अभिव्यक्ति सम्बन्धी कसूर

११. शपथ लिएको व्यक्तिले भ्रुष्टा अभिव्यक्ति दिन नहुने: (१) कानून बमोजिम शपथ लिई सार्वजनिक पद धारण गरेको कुनै व्यक्ति वा अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष साँचो कुरा व्यक्त गर्ने कानूनी कर्तव्य

भएको सार्वजनिक पदाधिकारी वा अन्य कुनै प्रयोजनका लागि शपथ लिएको कुनै व्यक्तिले त्यस्तो हैसियतमा भ्रष्टा अभिव्यक्ति दिनु हुदैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कसूर गर्ने व्यक्तिलाई एक वर्षसम्म कैद वा दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ ।

१२. शपथको उल्लंघन हुने कार्य गर्न नहुने: (१) कानून बमोजिम शपथ लिई सार्वजनिक पद धारण गरेको कुनै व्यक्ति वा अधिकार प्राप्त अधिकारी समक्ष साँचो कुरा व्यक्त गर्ने कानूनी कर्तव्य भएको सार्वजनिक पदाधिकारीले आफूले लिएको शपथको उल्लंघन हुने गरी कुनै पनि कार्य गर्नु हुदैन ।

(२) उपदफा (१) बमोजिमको कसूर गर्ने व्यक्तिलाई एक वर्षसम्म कैद वा दश हजार रुपैयाँसम्म जरिवाना वा दुवै सजाय हुनेछ ।

परिच्छेद ४

विविध

१३. बढी सजाय नहुने: यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि जुन कसूरको सम्बन्धमा भ्रष्टा प्रमाण खडा भएको हो त्यस्तो कसूरमा हुन सक्ने अधिकतम सजाय भन्दा बढी हुने गरी यस ऐन अन्तर्गत सजाय हुने छैन ।

१४. थप सजाय हुने: (१) दफा १३ को अवस्थामा बाहेक कसैले यस ऐन बमोजिमको कसूरमा एकपटक सजाय पाइसकेपछि पुनः त्यस्तो कसूर गरेमा पटकै पिच्छे निजलाई तोकिएको सजायमा पच्चीस प्रतिशत थप सजाय हुनेछ ।

(२) कसैले कुनै नाबालकलाई ललाइ फकाइ वा प्रलोभनमा पारी यस ऐन बमोजिमको कसूर गर्न लगाएमा निजलाई कसूर वापत हुने सजायमा पचास प्रतिशत थप सजाय हुनेछ ।

(३) सार्वजनिक पद धारण गरेको कुनै व्यक्तिले यस ऐन बमोजिमको कसूर गरेमा निजलाई कसूर गरे बमोजिम हुने सजायमा थप पच्चीस प्रतिशत सजाय हुनेछ ।

(४) यस ऐन अर्न्तगत सजाय हुने कसूर गर्न दुरुत्साहन गर्ने, उद्योग गर्ने वा मतियार भई सहयोग गर्ने व्यक्तिलाई मुख्य कसूरदारलाई हुने सजायको आधा सजाय हुनेछ ।

१५. **कसूर गरेको नमानिने:** यस ऐनमा अन्यत्र जुनसुकै कुरा लेखिएको भए तापनि न्यायिक कारबाहीको सिलसिलामा देहायको कुनै कुरा भएमा त्यस्तो कार्यलाई यस ऐन अर्न्तगत कसूर गरेको मानिने छैन :-

(क) बयान, वकपत्र, विवरण वा प्रमाणबाट निर्णयमा तात्त्विक असर नपर्ने कुरा प्रमाणित भएमा,

(ख) बयान, वकपत्र, विवरण वा प्रमाण भुङ्गा भएको कुरा सम्बन्धित विषयमा निर्णय वा आदेश हुनु अगावै सम्बन्धित व्यक्तिले लिखित रूपमा स्वीकार गरी अदालतमा क्षमा याचनाको निवेदन गरेमा,

(ग) कुनै व्यक्तिले कानूनी प्रश्नमा आफ्नो राय, मन्तव्य वा व्याख्या प्रकट गरेको भएमा,

(घ) कानून व्यवसायीले कुनै वारदात वा विषयवस्तुको तथ्यलाई यथार्थ रूपमा अभिव्यक्त गरी आफ्नो पक्षको बचाउको लागि त्यसको व्याख्या वा प्रयोग अन्यथा हुनुपर्ने भनी जिकिर लिएकोमा,

(ङ) आफूले गरेको कामको परिणाम थाहा नपाउने गरी होस ठेगानमा नरहेको व्यक्ति वा नाबालकले कुनै अभिव्यक्ति दिएकोमा,

(च) कसैले एकासगोलका परिवारका सदस्य वा पति वा पत्नी, छोरा, छोरी वा बाबु, आमाको बचाउको लागि कुनै कुरा लुकाई अभिव्यक्ति दिएकोमा ।

१६. **हदम्याद:** यस ऐन अर्न्तगत सजाय हुने कसूरको सम्बन्धमा कसूर भएको कुरा थाहा पाएको मितिले तीन महिनाभित्र उजूरी दिनु पर्नेछ ।

१७. **मुद्दा हेर्ने अधिकारी:** यस ऐन बमोजिम कसैले मुद्दा दायर गर्न चाहेमा देहायको अदालतमा मुद्दा दायर गर्नु पर्नेछ:-

- (क) जुन मुद्दाको न्यायिक कारबाहीको सिलसिलामा यस ऐन अन्तर्गतको कसूर गरेको हो त्यस्तो मुद्दा किनारा भईनसकेको अवस्थामा त्यस्तो मुद्दा रहेको अदालत,
- (ख) मुद्दाको फैसला भइसकेको तर पुनरावेदनको म्याद बाँकी छदैं कसूर गरेको कुराको जानकारी हुन आएमा शुरु मुद्दा हेर्ने अदालत,
- तर त्यस्तो मुद्दाको पुनरावेदन परेकोमा त्यस्तो अदालतले पुनरावेदन सुन्ने अदालतमा पठाउनु पर्नेछ ।
- (ग) पुनरावेदन परेपछि कसूर गरेको कुराको जानकारी हुन आएमा पुनरावेदनको सुनुवाई गर्ने अदालत,
- (घ) शपथ प्रतिकूलका भुट्टा अभिव्यक्ति सम्बन्धी कसूर गरेकोमा सम्बन्धित जिल्ला अदालत ।

१८. प्रचलित कानून अनुसार कारबाही गर्न बाधा नपर्ने: यस ऐन विपरित गरेको कुनै कामका सम्बन्धमा अन्य कानून बमोजिम पनि सजाय हुने रहेछ भने निज उपर कानून बमोजिम कारबाही गर्न यस ऐनले बाधा पुर्याएको मानिने छैन ।
१९. नेपाल सरकार वादी हुने: यस ऐन बमोजिमका मुद्दा सरकारी मुद्दा सम्बन्धी ऐन, २०४९ को अनुसूची-१ मा समावेश भएको मानिनेछ ।
२०. नियम बनाउने अधिकार: यो ऐनको उद्देश्य कार्यान्वयन गर्न नेपाल सरकारले आवश्यक नियम बनाउन सक्नेछ ।

नेपाल कानून आयोग (प्रारम्भिक मस्यौदा)